

Asia: VN/7696/2020

Valtioneuvoston asetus sähköverkkoihin asennettavien sähkön mittauslaitteistojen ja mittaustietoa käsittelevien tietojärjestelmien toiminnallisista vaatimuksista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Energiaviraston lausunto Työ- ja elinkeinoministeriölle luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sähköverkkoihin asennettavien sähkön mittauslaitteistojen ja mittaustietoa käsittelevien tietojärjestelmien toiminnallisista vaatimuksista (VN 7696/2020)

Energiavirasto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto asiassa ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

1 Yleistä asetusluonnoksesta

Esitysluonnoksen mukaan sen tavoitteena on säätää sähköverkkoihin asennettavien sähkön mittauslaitteistojen ja mittaustietoa käsittelevien tietojärjestelmien toiminnallisista vaatimuksista. Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 tammikuuta 2022. Asetusta kuitenkin sovellettaisiin osin vasta 30 kesäkuuta 2024.

Ehdotetut muutokset perustuisivat Älyverkkotyöryhmän ehdotuksiin. Ehdotuksella pantaisiin osin täytäntöön myös tietyt sähkön sisämarkkinoista annetun direktiivin (EU) 2019/944 säännökset.

Energiavirasto toteaa, että ehdotetut säädökset vastaavat sen näkemyksen mukaan pääosin Älyverkkotyöryhmän esittämiä ehdotuksia. Virasto esittää kuitenkin pieniä tarkennuksia pykäliin jäljempänä esitetyn mukaisesti.

Sähkömarkkinadirektiivin implementoinnin osalta virastolle jää asetusluonnoksen pohjalta epäselväksi, miten direktiivin 20 artiklan e-kohdan mukainen vaatimus kansallisesti toteutuu. Artiklan e-kohdan mukaan ”Jos loppuasiakkaat sitä pyytävät, loppuasiakkaiden verkkoon syöttämää sähköä ja sähkönkulutusta koskevat tiedot on asetettava loppuasiakkaiden tai näiden puolesta toimivan kolmannen osapuolen saataville 24 artiklan nojalla hyväksytyjen täytöntöönpanosäädösten mukaisesti standardoidun tietoliikennerajapinnan tai etäyhteyden välityksellä helposti ymmärrettävässä muodossa, jotta nämä voivat vertailla tarjouksia tasapuolisesti.”

Virastolle on epäselvää, onko tietojen saattamista kolmansille osapuolille koskeva vaatimus jo nykyisellään implementoitu sähkömarkkinalain (588/2013) 75 e §:ään vai tullaanko vaatimuksesta kolmansien osapuolien osalta säätämään tarkemmin.

2 Yksityiskohtaiset kommentit esitettyihin säännöksiin

2.1 Määritelmät

Asetuksessa ja sen perustelumuistiossa viitataan monessa eri asiayhteydessä mittaustietoon tai rekisteröityyn mittaustietoon. Viraston näkemyksen mukaan ehdotettujen säädösten myötä on vaikea tulkita, mitä mittaustiedolla missäkin asiayhteydessä tarkoitetaan. Milloin on tarkoitus soveltaa vaihekohtaista rekisteröityä tuotanto- ja kulutustietoa, milloin tunnin sisäistä kokonaiskulutusta tai -tuotantoa ja milloin asetusluonnoksessa (VN 7702/2020) esitettyä netotettua kulutustietoa tai energiayhteisön tai loppukäyttäjryhmän hyvityslaskettua kulutustietoa. Viraston näkökulmasta olisi tärkeää tarkemmin määritellä, mitä muotoa mittaustiedoista tarkoitetaan missäkin tapauksessa, ja mitä niistä asiakkaan tai kolmannen osapuolen on oikeus saada mitään väylää käyttäen. Mm. asetuksen 1 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdan osalta muistiossa esitetty viittaus laskutuksen perusteena oleviin mittaustietoihin taseselvitysjaksoittain on harhaanjohtava itse laskussa esitettäviin tietoihin nähden.

2.2 Asetusluonnoksen 1 §:ää koskevat yksityiskohtaiset kommentit

Asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentin perusteluissa (s. 5) on 2 kohdan osalta todettu, että ”Asiakas voisi näin myös tarkastaa laskujensa oikeellisuuden kunkin taseselvitysjakson osalta.” Edelleen 3 kohdan osalta on todettu, että ”Vaatimuksella varmistettaisiin, että jakeluverkon käyttäjä voisi tarkistaa laskunsa ja maksettavan hinnan perusteena olevat mittaustiedot laskut saatuaan.” Virasto katsoo, asetuksen koskiessa mittauslaitteistojen ja mittaustietoa käsittelevien tietojärjestelmien toiminnallisia vaatimuksia, että asetuksen perustelumuistiossa olevat kyseiset viittaukset laskun sisältöön ja oikeellisuuteen tulisi jättää tässä yhteydessä asiaan liittymättöminä pois. Lisäksi ne voivat aiheuttaa myöhempiä tulkintaepäselvyyksiä ottaen huomioon, että laskujen sisältövaatimuksista säädetään yksityiskohtaisesti sähkömarkkinalain (588/2013) 57 ja 69 §:ssä sekä kyseisten pykälien nojalla Energiaviraston antamassa määräyksessä sähkön myyntiä ja sähkön jakelua koskevien laskujen erittelystä (Dnro 1097/002/2013). Energiaviraston näkemyksen mukaan tarkoituksenmukaista ei ole, että tuntipohjaisissa tai myöhemmin mahdollisesti 15 minuutin taseselvitysjaksoon perustuvissa sähkötuotteissa asiakkaan laskun tulisi sisältää mittaustiedot taseselvitysjaksoittain jokaiselta laskutuskauden tunnin tai 15 minuutin ajanjaksolta.

Asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentin kohdan 3) mukaan ”Jakeluverkossa verkon käyttäjän tulee voida lukea maksettavan hinnan perusteena olevat mittaustiedot mittauslaitteiston näytöltä tai muun mittauslaitelainsäädännön vaatimusten ja eurooppalaisten standardien mukaisen käyttöliittymän kautta luentahetkeä edeltävän neljän kuukauden ajalta.”

Asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentin perusteluissa kohdan 3) (s. 5) muun käyttöliittymän osalta todetaan, että ”Mittauslaitelainsäädäntö mahdollistaa mittaustiedon esittämisen kuitenkin myös muun käyttöliittymän kautta silloin, kun sen voidaan katsoa olevan osa mittauslaitetta. Vaatimukset esimerkiksi tiedonsiirron turvallisuudelle mittauslaitteen ja tietojärjestelmän välillä tulee tällöin huomioida.”

Energiavirasto toivoo, että pykälässä mainittu muu mahdollinen käyttöliittymä määriteltäisiin tarkemmin. Nykyisessä hallintokäytännössään virasto on katsonut, että verkonhaltijan luentajärjestelmä on osa verkonhaltijan mittauslaitteistoa, eikä virasto näe mitä tällaiset muut käyttöliittymät voisivat olla, mikäli mittauslaitteiston määrittelystä ei asetuksessa toisin säädetä.

Kyseisen 1 §:n 1 momentin kohdan 3 vaatimuksen tietojen osalta virasto edelleen toteaa, että olennaista olisi määrittää, mitä tietoa maksettavan hinnan perusteena olevilla mittaustiedoilla tarkoitetaan. Asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentin kohdan 2 perusteluissa (s.5) todetaan, että ”Päto- ja loisenergia tulisi mitata ja rekisteröidä vaihekohtaisesti. Näin varmistettaisiin, että mittauslaitteisto ei netottaisi vaiheiden yli.” Viraston käsityksen mukaan mittalaitteen näyttämä tieto olisi näin vaihekohtaista, eikä vastaa laskutuksessa käytettävää tietoa, eikä etenään valtioneuvoston asetukseen (66/2009) asetuksella (VN 7702/2020) ehdotettujen muutosten jälkeen hyvityslaskennan ja netotuksen piiriin kuuluvilla käyttäjillä.

Asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentin 4) kohdan mukaan ”mittauslaitteistossa tulee olla yksisuuntaisen tiedonvaihdon loppukäyttäjälle mahdollistava asiakasrajapinta, joka perustuu avoimeen ja päivitettävään eurooppalaiseen standardiin, joka on käytössä myös toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Asiakasrajapinnasta on saatava RJ-12-liittimen välityksellä enintään 10 sekunnin välein vaihekohtaisesti sähköverkosta otetun sähköön ja sähköverkkoon syötetyn sähköön virran, pätötehon, loistehon ja jännitteen tehollisarvot.

Asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentin kohdan 4 perusteluissa (s.6) todetaan, että ”Sähkömarkkinalain 75 e §:n mukaisesti Energiavirasto voi antaa tarkentavia määräyksiä tietojen muodosta ja tietojen luovuttamisessa noudatettavasta menettelystä.”

Virasto toteaa, että sähkömarkkinalain 75 e §:n mukaan ”Verkonhaltijan on luovutettava loppukäyttäjälle ja sähköntuottajalle tai näiden nimeämälle taholle jäljennös loppukäyttäjän tai sähköntuottajan omaa sähkönkäyttöä ja sähköntuotantoa koskevista mittaus- ja kulutustiedoista, jotka verkonhaltija on kerännyt sähkönkäyttöpaikan mittauslaitteistosta. Tiedot on luovutettava koneluettavassa ja helposti muokattavassa vakiotietomuodossa sähkönkäyttöpaikka- tai mittauskohtaisesti. Energiavirasto voi antaa tarkempia määräyksiä tietojen muodosta ja tietojen luovuttamisessa noudatettavasta menettelystä.” Sähkömarkkinalain esitöiden 75 e §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 144/2017, vp, s.50) todetaan, että ”Tieto voitaisiin luovuttaa asiakkaalle esimerkiksi verkonhaltijan mittaustietojärjestelmän välityksellä tai suoraan

mittauslaitteistosta, mikäli asiakkaalla olisi käytössään tähän tarkoitukseen soveltuva mittauslaitteisto taikka sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksiköstä.”

Viraston näkemyksen mukaan sähkömarkkinalain 75 e § käsittelee myös tietojen luovuttamista asiakkaalle suoraan mittauslaitteistosta, mutta koskee nimenomaisesti verkonhaltijan sähkönkäyttöpaikan mittauslaitteistolta keräämää taseselvitysajaksokohtaista mittaus- ja kulutustietoa, eli tunneittain mitattua tietoa joka luetaan verkonhaltijan järjestelmiin, kun taas asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentin 4) kohdassa kyse on enintään 10 sekunnin välein toimitettavista vaihekohtaisista sähköverkosta otetun sähkö ja sähköverkkoon syötetyn sähkö virran, pätötehon, loistehon ja jännitteen tehollisarvoista. Asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentin kohdan 4 perusteluissa (s.6) nimenomaisesti todetaan, että ”Näitä tietoja ei kuitenkaan tarvitsisi rekisteröidä mittauslaitteistossa.” Edellä todetun perusteella virasto katsoo, että mikäli virastolle on tarkoitus antaa toimivalta antaa tarkentavia määräyksiä tietojen muodosta ja tietojen luovuttamisessa noudatettavasta menettelystä myös asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentin kohdan 4) tehollisarvojen osalta, olisi sähkömarkkinalain 75 e § syytä täsmentää tältä osin.

Asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentin kohdan 5) mukaan ”Mittauslaitteiston tulee rekisteröidä mittauslaitteiston havaitsema jännitteettömän ajan alkamis- ja päättymisajankohta.”

Asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentin kohdan 5) perusteluissa (s.6) todetaan, että ”Jo nykyisin älymittareiden tulee rekisteröidä yli kolmen minuutin pituiset sähkökatkot. Jatkossa mittauslaitteistojen tulisi rekisteröidä kaikki mittauslaitteiston havaitsemat asiakkaan sähkökatkot. Näin pystyttäisiin tarkemmin seuraamaan asiakkaan mahdollisesti kokemia laatupoikkeamia.”

Virasto näkee riskinä pykälään ehdotetun muutoksen, jonka myötä rekisteröinnin vaatimus perustuisi nykyisen jännitteettömän ajan keston sijasta mittalaitteen kykyyn havaita jännitteetön aika. Virasto ehdottaa, että havaitsemista koskeva viittaus poistetaan pykälästä ja säännöksellä vaaditaan rekisteröimään kaikki jännitteettömän ajan alkamis- ja päättymisajankohdat. Jakeluverkonhaltijat ovat viraston antaman sähköverkon tunnuslukuja ja niiden julkaisemista koskevan määräyksen (Dnro 2167/002/2016) mukaisesti velvollisia toimittamaan keskeytystietoja virastolle. Virastolle tulee raportoida kaikki pysyvät yli 3 minuuttia kestävät keskeytykset. Säädökseen nyt esitetty havaitsemiseen perustuva määrittely voi heikentää raportoinnin luotettavuutta. Mikäli säädöksen havaitsemista koskevalla määrittelyllä on ollut tarkoituksena huomioida, ettei kaikkein lyhimpiä jännitteettömiä aikoja välttämättä kyetä rekisteröimään, olisi tämä parempi tuoda esiin asetuksen perustelumuistiossa kuin itse pykälässä.

Asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentin kohdassa 7) todetaan, että ”Mittauslaitteiston toiminnallisuutta määrittelevät ohjelmistot ja asetukset sekä mittaustietojen rekisteröintitiheys tulee olla päivitettävissä etäyhteydellä.”

Virasto toteaa, että nykyään käytössä olevalle mittauslaittekannalle ei etäpäivitettävyyden vaatimusta ole ollut, mutta osa yhtiöistä on sen silti mittalaitteisiin toteuttanut. Viimeaikaisissa keskusteluissa toimialan kanssa on kuitenkin herännyt kysymys siitä, mitkä toimenpiteet katsotaan etäyhteydellä tapahtuviksi päivityksiksi. Virasto uskoo, että uusi mittauslaitetekniikka itsessään ratkaisee etäyhteydellä tapahtuvaa päivitystä koskevan tulkinnan, mutta yksiselitteisyyden varmistamiseksi voisi perusteluihin kirjata etäpäivitettävyyden tarkoittavan ilman sähkönkäyttöpaikalla käyntiä tapahtuvaa toimenpidettä. Virasto toteaa, että selvennys olisi

perusteltu kustannusnäkökulmasta, sillä sähkönkäyttöpaikalla käyminen aiheuttaa verkonhaltijalle kustannuksia, jotka verkonhaltija lähtökohtaisesti jyvittää asiakkailta perittäviin toimenpidekohtaisiin palvelumaksuihin.

2.3 Asetusluonnoksen 2 §:ää koskevat yksityiskohtaiset kommentit

Asetusluonnoksen 2 §:n 2 momentin mukaan ”Verkonhaltijan tietojärjestelmien tulee mahdollistaa verkonhaltijan välittämän tai antaman kuormanohjaustoiminnon toteuttaminen kuuden tunnin sisällä ohjauskäskyn antamisesta.”

Virasto toteaa, että 2 §:n ensisijainen tarkoitus on määritellä verkonhaltijan vastuut kuormanohjaustoiminnallisuuden toteutuksessa, mutta viraston näkemyksen mukaan pykälän kirjoitusasu antaa kuvan vain verkonhaltijaa koskevasta kuormanohjauksesta. Älyverkkotyöryhmän kuormanohjausta koskevassa ehdotuksessa nimenomaan korostettiin avoimen rajapinnan luomista sähkön myyjille ja muille palveluntarjoajille toteuttaa ohjauksia asiakkaan suostumuksella. Ottaen huomioon, mitä kuormanohjaustoiminnallisuudella on ensisijaisesti tarkoitus mahdollistaa, virasto ehdottaa, että pykälän tekstiä muutetaan siten, että jo itse pykälässä tuotaisiin esiin myös ohjausten toteuttajataho, ellei kuormanohjaukseen liittyvää menettelyä ole tarkoitus myöhemmässä vaiheessa määritellä tarkemmin asetustasolla.

2.4 Siirtymäsäännökset

Asetusluonnoksen siirtymäsäännösten mukaan ”Verkonhaltijan sähköverkossa olevien kaikkien sähkön mittauslaitteistojen ja -järjestelmien on täytettävä 1 ja 2 §:n mukaiset vaatimukset viimeistään 5 heinäkuuta 2031.

Verkonhaltija voi tämän asetuksen voimaantulon jälkeen 31 joulukuuta 2023 asti yksittäistapauksissa asentaa valtioneuvoston sähköntoimitusten selvityksestä ja mittauksesta annetun asetuksen (66/2009) 6 luvun 5 §:ssä säädettyjen vaatimusten mukaisen sähkönmittauslaitteiston sähkönkäyttöpaikalle, jos sähkönkäyttöpaikan mittauslaitteisto on vioittunut ja verkonhaltija ei ole vielä aloittanut sähkönmittauslaitteistojen korvaamista tämän asetuksen 1 ja 2 §:n vaatimukset täyttävillä mittauslaitteistoilla.”

Energiavirasto pitää hyvänä sitä, että siirtymistä uuden sukupolven mittauslaitteistoihin ja järjestelmiin on pyritty porrastamaan. Tämä antaa verkonhaltijoille mahdollisuuden organisoida mittalaittekannan uusimisen verkonhaltijan nykyisten mittalaitteiden käyttöiän ja verkonhaltijan operatiivisen toiminnan ja kustannustehokkuuden näkökulmasta mahdollisimman järkevällä tavalla. Virasto toteaa kuitenkin, että osa yhtiöistä joutuu joka tapauksessa vaihtamaan mittauslaitteistonsa uusiin ennen aikaisesti. Vaikutukset, jotka aiheutuvat uusien mittalaitteivaatimusten astumisesta voimaan myös vikaantuneiden mittalaitteiden osalta vuoden 2023 jälkeen, riippuvat viraston näkemyksen mukaan verkonhaltijoiden valitsemasta mittarinluennan teknisestä toteutustavasta tai palveluntarjoajan kanssa tehdyn sopimuksen sisällöstä, ollen siten hyvin yhtiökohtaisia.

3 Lopuksi

Energiavirasto toteaa, että virasto valvoo asetusluonnoksessa esitettyjä säädöksiä toimivaltansa puitteissa. Viraston näkemyksen mukaan ehdotetuista säädöksistä ei pitäisi aiheutua virastolle merkittävästi lisätyömäärää, mikäli etenkin mittaustietoa koskevat, edellä esiin nostetut asiat määritellään tarkemmalla tasolla. Mikäli säädöksiin jää paljon epämääräisyyttä mittaustietojen osalta, voi tulkinta viraston näkemyksen mukaan olla haastavaa, etenkin jos asiaan kytkeytyy esimerkiksi tietosuojaan liittyviä kysymyksiä.

Saajo Veli-Pekka

Lehtinen Suvi
Energiavirasto